

©Borgis

Michał Matysiak

Ponad pół wieku hematologii dziecięcej w Polsce. Historia pierwszych kliniki hematologii dziecięcej w Warszawie

Katedra i Klinika Pediatrii, Hematologii i Onkologii, Warszawski Uniwersytet Medyczny
Kierownik Katedry i Kliniki: prof. zw. dr hab. med. Michał Matysiak

Rozwój hematologii dziecięcej w Polsce nieodłącznie łączy się z nazwiskami prof. Marii Ochockiej, doc. Janiny Kozłowskiej, dr Barbary Dyszy-Laube, prof. Romy Rokockiej-Milewskiej (Warszawa), a także prof. Stanisławy Celińskiej, prof. Anny Balcerskiej (Gdańsk), prof. Urszuli Radwańskiej (Poznań), prof. Danuty Sońty-Jakimczyk (Zabrze), prof. Jerzego Armaty (Kraków), prof. Janiny Jaworskiej (Wrocław) i wielu innych profesorów, docentów i lekarzy, którzy zajmując się dziećmi chorymi na choroby krwi, stworzyli podwaliny dla dzisiejszej współczesnej hematologii i onkologii dziecięcej. To oni wychowali dzisiejsze pokolenie hematologów dziecięcych, to oni opracowywali pierwsze standardy postępowania w różnych chorobach krwi i co najważniejsze, to oni uświadomili decydującym, iż hematologia dziecięca różni się od hematologii dorosłych, czego efektem jest odrębna specjalizacja medyczna.

Rozwój polskiej hematologii dziecięcej zaczął nabierać tempa w latach 50. XX wieku za sprawą prof. Marii Ochockiej z ówczesnej Kliniki Terapii Chorób Dzieci Akademii Medycznej w Warszawie przy ul. Działdowskiej oraz dr hab. med. Janiny Kozłowskiej z ówczesnej I Kliniki Pediatrii Akademii Medycznej w Warszawie przy ul. Marszałkowskiej 24. Profesor Maria Ochocka to osoba, z której nazwiskiem wiąże się cała historia hematologii dziecięcej, a następnie także i onkologii w szpitalu Akademii Medycznej w Warszawie przy ul. Działdowskiej. Po licznych stażach szkoleniowych, między innymi w Instytucie Hematologii, pod kierunkiem prof. Włodzimierza Ławkowicza, prof. Maria Ochocka rozpoczęła w drugiej połowie lat 50. samodzielną ocenę preparatów szpiku i rozmazów krwi obwodowej, w tym także wśród pacjentów z zakażeniami gronkowcowymi, często o bardzo ciężkim przebiegu. Badania krwi tych chorych wykazywały duże zmiany w postaci wysokiej odczynowej leukocytozy, a czasem leukopenii z przesunięciem do szczybla promielocyta. Jednocześnie w obrazie szpiku prof. Ochocka stwierdziła zaburzenia w układzie zarówno czerwonokrwinkowym (anemia megaloidalna i megaloblastyczna), jak i granulocytowym (odczyny białaczkowe). Spostrzeżenia te znalazły swe odbicie w pracy wygłoszonej przez prof. Ochocką na Zjeździe Pediatrii we Wrocławiu w 1959 roku i były jednocześnie impulsem do powstania pierwszego doktoratu o tematyce hematologicznej w Klinice Terapii Chorób Dzieci, pt. „Obrazy krwi w zakażeniach gronkowcowych u dzieci” (1963 r.). Po uzyskaniu stopnia doktora nauk medycznych, gdy kierownictwo Kliniki po prof. Henryku Brokmanie przejęła prof. Maria Halina Zapaśnik-Kobierska, prof. Ochocka uzyskała stypendium naukowe w Klinice Pediatrii kierowanej przez wybitnego pediatrę-hematologa – prof. Bo Vahlquista w Uppsali (Szwecja). Miała tam możliwość prowadzenia badań nad kwasem foliowym, które pozwoliły na wyjaśnienie przyczyny zmian megaloidalnych i megaloblastycznych u dzieci z różnymi schorzeniami. Późniejsze, jeszcze dwa pobyty w Szwecji, otworzyły jej drogę do habilitacji, którą zakończyła w 1970 roku. Praca ta otrzymała nagrodę pierwszego stopnia ministra zdrowia. Współpraca z kliniką prof. Bo Vahlquista uwieńczona została wizytą studentów i lekarzy szwedzkich wraz z profesorami w Polsce i polskich lekarzy w Szwecji w 1968 roku.

W latach 60. i 70. następuje rozkwit hematologii w Klinice przy ul. Działdowskiej. Uruchomione zostaje własne wewnątrzoddziałowe laboratorium, zwiększa się liczba lekarzy zainteresowanych badaniami hematologicznymi, pojawia się coraz więcej prac poświęconych tej dziedzinie medycyny.

W 1979 roku prof. Ochocka przejęła kierownictwo Katedry i Kliniki Hematologii i Pneumonologii oraz stanowisko Dyrektora Instytutu Pediatrii po prof. Zapaśnik-Kobierskiej, która przeszła na emeryturę. Lata 80. były bardzo korzystne dla tej Kliniki. Wyodrębniono oddział do wyłącznej dyspozycji dzieci z chorobami krwi, posiadający izolatki, które umożliwiały oddzielenie chorych z zaburzeniami odporności (faza aplazji szpiku w trakcie intensywnej chemioterapii) od innych dzieci. Uzyskano także oddzielne pomieszczenie dla szpitala dziennego pobytu. Klinika zmieniła nazwę na Klinikę Hematologii i Chorób Rozrostowych Akademii Medycznej w Warszawie.

W 1982 roku ukazał się pierwszy polski podręcznik z dziedziny hematologii pediatricznej pt. „Hematologia kliniczna wieku dziecięcego” pod redakcją i z bardzo dużym udziałem własnym prof. Ochockiej, wydany przez PZWL. W tym też okresie nawiązano kontakty zawodowe z niemieckimi hematologiami – Klinika prowadziła współpracę naukową z Kliniką Hematologii we Frankfurcie nad Menem kierowaną przez prof. B. Kornhubera, Kliniką Hematologii w Wiedniu kierowaną przez prof. H. Gadnera i Kliniką Onkologii w Tübingen pod kierownic-

twem prof. D. Niethammera. W klinikach tych polscy lekarze odbywali staże kliniczne i naukowe. Nastąpił też rozwój przyklinicznej pracowni cytohematologii, którą prowadziła dr n. biol. Alicja Siwicka. Pracownia ta stała się wiodącą, referencyjną placówką cytohematologii pediatricznej w kraju.

W uznaniu dorobku naukowego prof. Ochocka otrzymała tytuł profesora, a także członkostwo w American Society of Pediatric Hematology & Oncology (1985 r.), SIOP, Polskiego Towarzystwa Onkologii i Hematologii Dziecięcej, Polskiego Towarzystwa Hematologii i Transfuzjologii oraz zaproszenia na liczne wykłady, w tym przez Jordańskie Towarzystwo Internistyczne.

Wielkim wkładem w dziedzinie hematologii dziecięcej było stworzenie przez profesor Marię Ochocką Przyklinicznej Pracowni Cytomorfologicznej, która zaczęła wyznaczać nowe standardy diagnostyczne w tej dziedzinie. Wychowanka prof. Marii Ochockiej, dr n. biol. Alicja Siwicka, kontynuuje dziś jej dzieło, a prowadzona przez nią Pracownia (w nowym miejscu, w Katedrze i Klinice Pediatrii, Hematologii i Onkologii przy ul. Marszałkowskiej 24) jest pracownią referencyjną w kraju.

W 1992 roku z inicjatywy prof. Ochockiej Warszawska Akademia Medyczna nadała prof. H.-J. Riehmowi z Hannoveru tytuł Doktora Honoris Causa w uznaniu jego zasług dla polskiej hematologii i onkologii dziecięcej i za szerzenie najnowszej wiedzy onkologicznej wśród polskich lekarzy.

W tym samym roku zespół Kliniki pod kierunkiem prof. Ochockiej otrzymał na Międzynarodowym Zjeździe w Münster nagrodę za najlepszą pracę kliniczną, pt. „Vertebral compression fracture in children with ALL”. Dorobek Kliniki docenili też Minister Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Rektor AM w Warszawie, przyznając zespołowi Kliniki liczne nagrody za osiągnięcia naukowe. Profesor Maria Ochocka jest laureatem wielu krajowych i zagranicznych nagród, a także Honorowym Członkiem Polskiego Towarzystwa Onkologii i Hematologii Dziecięcej.

Mniej więcej w tym samym czasie co w Klinice przy ul. Działdowskiej, w kolejnym szpitalu dziecięcym Akademii Medycznej w Warszawie zlokalizowanym przy ul. Marszałkowskiej 24, zwanym potocznie „Litewską”, dr hab. med. Janina Kozłowska, w I Klinice Pediatrii Akademii Medycznej, kierowanej przez prof. Rajmunda Barańskiego, zainicjowała diagnostykę i leczenie chorób krwi u dzieci. Była ona wówczas po odbyciu rocznego stażu w Stanach Zjednoczonych, pod kierunkiem prof. W. Damesheka i prof. Zaelzera. Wydzielono wtedy łóżka hematologiczne oraz utworzono Poradnię Hematologiczną, która do 1970 roku była prowadzona przez dr Kozłowską, a następnie przez ówczesną dr med. R. Rokicką-Milewską.

W 1970 roku powstał oddzielny Oddział Hematologiczny przy Klinice Obserwacyjno-Niemowlęcej, kierowanej przez prof. Irenę Kanabus. Po odejściu na emeryturę prof. Kanabus, w 1982 roku kierownikiem Kliniki Obserwacyjno-Niemowlęcej została, wówczas docent, Roma Rokicka-Milewska. Jej staraniem w 1989 roku Klinika została przekształcona w Klinikę Chorób Rozrostowych i Skaz Krwotocznych, a następnie w 1991 roku w Katedrę i Klinikę Pediatrii, Hematologii i Onkologii. Profesor Rokicka-Milewska kierowała Katedrą i Kliniką do przejścia na emeryturę w październiku 2002 roku. Od tego czasu kierownikiem Katedry i Kliniki Pediatrii, Hematologii i Onkologii AM jest prof. Michał Matysiak.

Wiodącym tematem działalności usługowej i naukowej Kliniki była diagnostyka i leczenie skaz krwotocznych. Przy Klinice powstała pierwsza w Polsce Poradnia dla Dzieci Chorych na Hemofilię zorganizowana i prowadzona przez dr Barbarę Dyszy-Laube, lekarza wielce zasłużonego w dziedzinie diagnostyki i leczenia wrodzonych skaz krwotocznych. Obecnie działalnością tą zajmuje się dr hab. med. Anna Klukowska. Doktor Dyszy-Laube zorganizowała w szpitalu przy Litewskiej Punkt Krwiodawstwa, który następnie przez wiele lat prowadzony był przez asystentów Kliniki.

W latach 80. Klinika rozszerzyła swoją działalność dotyczącą diagnostyki i leczenia skaz krwotocznych, stając się ośrodkiem referencyjnym leczenia hemofilii u dzieci w Polsce. Pracownicy Kliniki ściśle współpracują z kolegami z kraju i wchodzi w skład grupy ekspertów ds. rehabilitacji chorych na hemofilię w Ministerstwie Zdrowia. Klinika opracowała, zakończony wdrożeniem, plan centralno-rozwojowy dotyczący postępowania w urazach u dzieci z hemofilią. Jednocześnie przez cały czas bierze udział w organizacji opieki dzieci chorych na hemofilię w Polsce. Dzięki działalności organizacyjnej i merytorycznej Kliniki nastąpiła widoczna poprawa stanu zdrowia i jakości życia dzieci chorych na hemofilię w Polsce. W 1992 roku została opracowana przez pracowników Kliniki i wydana przez PZWL pod redakcją prof. Rokickiej-Milewskiej monografia dotycząca hemofilii u dzieci.

W czasie prowadzenia Kliniki przez prof. Rokicką-Milewską ukazały się liczne prace w czasopiśmie krajowych i zagranicznych z zakresu hemofilii i onkologii dziecięcej. Pracownicy Kliniki czynnie uczestniczyli w licznych zjazdach krajowych i zagranicznych. Prace pracowników Kliniki nagradzane były pięciokrotnie nagrodami Ministra Zdrowia, dziesięciokrotnie Rektora Akademii Medycznej. Kierownik Kliniki uzyskał nagrodę Prezydenta Warszawy i Polskiego Towarzystwa Higienicznego oraz trzy medale jubileuszowe.

Pracownicy Kliniki kierowali pracą czterech wieloosobowych grantów KBN oraz byli współwykonawcami licznych grantów w zakresie hematologii i onkologii dziecięcej.

Od października 2002 roku kierownikiem Katedry i Kliniki Pediatrii, Hematologii i Onkologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego jest prof. Michał Matysiak, uczeń prof. Marii Ochockiej, kierujący dotąd Oddziałem Hematologii i Onkologii przy ul. Działdowskiej. Pod jego kierunkiem Klinika kontynuuje prace naukowo-badawcze w zakresie hematologii i onkologii dziecięcej, uczestnicząc w międzynarodowych programach w zakresie onkologii i hematologii.